

Κεφάλαιο 5.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (Α)

5.1.1. Συμπεράσματα της πρώτης (α') μελέτης

Ο ρόλος, η λειτουργία και η συμβολή του ΚΕΓ στη στήριξη της ελληνικής γλώσσας και των εθνικών γλωσσών και στην προώθηση της Πολυγλωσσίας-Πολυπολιτισμικότητας στην Ενωμένη

Με βάση όλη τη συστηματική και διεξοδική μελέτη που προηγήθηκε και τα αποτελέσματα που προέκυψαν σχετικά με τη συμβολή του ΚΕΓ στο προς διερεύνηση θέμα της εργασίας αυτής, μπορούμε να καταλήξουμε στα παρακάτω σημαντικά, κατά τη γνώμη μας, συμπεράσματα:

1) Όσο αφορά τη στήριξη και προώθηση της ελληνικής εντός και εκτός Ελλάδας:

α) Το ΚΕΓ ως επιστημονικό ίδρυμα ενταγμένο στο Υπουργείο Παιδείας συμπληρώνει ήδη δεκαέξι δημιουργικά χρόνια λειτουργίας σε ό,τι αφορά τις κατευθυντήριες αρχές για τον προορισμό του. Στο χρονικό αυτό διάστημα τα τέσσερα ερευνητικά τμήματα από τα οποία απαρτίζεται το ΚΕΓ έχουν να επιδείξουν μια σειρά ποικίλων και ποιοτικών δραστηριοτήτων για τη στήριξη και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας εντός και εκτός Ελλάδας. Οι δραστηριότητες αυτές επιμερίζονται σε τέσσερα επίπεδα: (α) στο πολυσχιδές έργο που επιτελείται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων εκάστου τμήματος και στα ερευνητικά προγράμματα τα οποία εκπονούνται σε καθένα από αυτά (β) στις εκδόσεις, έντυπες (παράλληλα και ηλεκτρονικές) και τις δημοσιεύσεις που αποτελούν ουσιώδες συμπλήρωμα στα κενά που υπάρχουν στην έρευνα ή στη βιβλιογραφία για την ελληνική γλώσσα, μεγάλο μέρος των οποίων είναι προσβάσιμο μέσω του Διαδικτύου, (γ) στο Διαδικτυακό Περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί για τη Μελέτη, Προβολή και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας, μέσω των οποίων επιχειρείται η υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας, ενώ παρέχεται υποστήριξη στους διδάσκοντες την

ελληνική γλώσσα ως πρώτης /δεύτερης ή ξένης γλώσσα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, (δ) στην παροχή Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας, έπειτα από εξετάσεις που διεξάγονται σε καθορισμένα κέντρα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Επιπλέον, αρμοδιότητά του ΚΕΓ είναι τα προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε πιστοποιημένα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης.

β) Το ΚΕΓ, σύμφωνα με τις ιδρυτικές του αρχές και την επιστημονική άποψη που εφαρμόζει για τη γλώσσα και τον πολιτισμό, στηρίζει και προβάλλει την ελληνική γλώσσα και διαμορφώνει τη νεοελληνική γλωσσική αγωγή, ακολουθώντας αυστηρώς επιστημονικά κριτήρια, καθώς η γλωσσική πολιτική που υιοθετεί είναι απαλλαγμένη από κάθε είδους ιδεολογικές προκαταλήψεις, στερεότυπα και ιδεοληπτικά επιχειρήματα

Στο πλαίσιο αυτό, η καλλιέργεια και η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, αποδεδειγμένα από αυστηρούς ρυθμιστικούς κανόνες και γραμματικά πρότυπα και δίνεται ιδιαίτερη σημασία κυρίως στην καθημερινή άσκηση ομιλίας και γραφής, καθώς ο στόχος είναι να μάθει κανείς να λέει αυτό που έχει και θέλει να πει..

Παράλληλα το ΚΕΓ, στο πλαίσιο της γλωσσικής πολιτικής για την προβολή της ελληνικής γλώσσας, η οποία, όπως και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες στην Ε. Ε εμφανίζεται να συγκαταλέγεται στις «ασθενείς γλώσσες», δεν επικαλείται ιδεοληπτικά επιχειρήματα, όπως «η ελληνική είναι η πλουσιότερη γλώσσα, η μητέρα όλων των γλωσσών», ή ότι «η ελληνική γλώσσα είναι ιστορικά ανώτερη, αφού αποτελεί συνέχεια της αρχαίας ελληνικής, της οποία η αξία αναγνωρίζεται ως θεμέλιο του δυτικού τουλάχιστον πολιτισμού», καθώς τέτοιου είδους επιχειρήματα, αφενός μεν θα συνιστούσαν προνομιακή μεταχείριση για την ελληνική γλώσσα και αφετέρου παραβίαση της γλωσσικής ισοτιμίας την οποία το ΚΕΓ επιδιώκει για όλες τις γλώσσες. Μάλιστα, στο πλαίσιο της στήριξης και της προώθησης της ελληνικής γλώσσας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, καταβάλλονται προσπάθειες να αποφεύγονται φαινόμενα γλωσσικής έπαρσης και γλωσσικού φανατισμού.

Ούτε, όμως, το ΚΕΓ αποδέχεται αδιαμαρτύρητα την υποβάθμιση της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο της Ε.Ε. στην οποία παρά τις διακηρύξεις περί γλωσσικής ισοτιμίας γίνεται λόγος, σήμερα, για «ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες. Αντίθετα, αναγνωρίζοντας ότι η οικονομική, πολιτική και πολιτιστική κυριαρχία του μεταβιομηχανικού καπιταλισμού, στο πλαίσιο του οποίου διαμορφώνονται οι συνθήκες γλωσσικής ανισοτιμίας και πριμοδοτούνται ορισμένες γλώσσες και

ιδιαίτερα η αγγλική γλώσσα, το ΚΕΓ επιδιώκει να εξασφαλίσει τη γλωσσική ισοτιμία από κοινού και συμμαχώντας με τις άλλες «ασθενείς» γλώσσες στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης το ΚΕΓ, αποδεσμευμένο από στερεότυπα και στάσεις ως προς την ιεράρχηση των γλωσσών στην κλίμακα του κοινωνικού κύρους, εφαρμόζει την αρχή της ενδογλωσσικής ισοτιμίας και προωθεί τη γλωσσική πολυφωνία στο εσωτερικό. Στο πλαίσιο αυτό δείχνει επιστημονικό ενδιαφέρον για τη μελέτη των διαλέκτων και των ιδιωμάτων της νέας ελληνικής γλώσσας, αλλά συζητεί και για τις τύχες των μειονοτικών γλωσσών εντός της ελληνικής επικράτειας.

Παράλληλα το ΚΕΓ στηρίζει και προωθεί τη μελέτη της ελληνικής γλώσσας στη διαχρονική και συγχρονική της διάσταση στη βάση συγκεκριμένων κοινωνικών και ιστορικών παραμέτρων. Με τον τρόπο αυτό και χωρίς ιδεολογικές προκαταλήψεις μελέτησε την ελληνική γλώσσα στις διάφορες φάσεις της ιστορίας της μέσα από μια σειρά έργων που παρήγαγε.

Στο πλαίσιο αυτό, εκδόθηκαν με ευθύνη του ΚΕΓ μεγάλα επιστημονικά έργα, μεταξύ των οποίων ενδεικτικά και μόνο αναφέρουμε (από ένα σύνολο των 70 έργων) το έργο «Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας» σε επιμέλεια του Α. Φ. Χρηστίδη, το οποίο μεταφράστηκε στην αγγλική γλώσσα και εκδόθηκε από τον οίκο Cambridge University Press και στη συνέχιση του μεσαιωνικού λεξικού του καθηγητή Εμμανουήλ Κριαρά και του εθνικού λεξικού της Νέας Ελληνικής του Γεωργακά, με επιμέλεια του καθηγητή Ι. Καζάτζη. Επιπλέον, η εκδοτική δραστηριότητα του ΚΕΓ έχει καλύψει με νηφαλιότητα επιστημονικά θέματα, όπως η αντιμετώπιση της γλωσσικής τύχης και των προβλημάτων των Ελλήνων μεταναστών ή οι κλασσικές γλώσσες και οι τρόποι διαχείρισής τους. Από το ΚΕΓ σχεδιάστηκε επίσης ο Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα για να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς ένα βασικό βοήθημα για τη γλώσσα σε όλες τις εκδοχές της.

γ) Το ΚΕΓ, παράλληλα, ως θεσμικός φορέας γλωσσικής πολιτικής ανέπτυξε και αναπτύσσει μια σειρά πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων για την προβολή, στήριξη και διάδοση της ελληνικής γλώσσας. Η γλωσσική αυτή πολιτική δεν υπαγορεύεται μόνο από την ανάγκη παρουσίας μιας ακόμη ασθενούς γλώσσας που διεκδικεί το ζωτικό χώρο ανάμεσα στις άλλες, αλλά επειδή έχουν αυξηθεί οι επαγγελματικές και εκπαιδευτικές απαιτήσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και αλλού. Επιπλέον, τα δεκάδες επιστημονικά συνέδρια, ημερίδες και εργαστήρια, αλλά και τα ηλεκτρονικά εργαλεία στο διαδίκτυο, (Ηλεκτρονικός Κόμβος, Πύλη για την Ελληνική

Γλώσσα, Φρυκτωρίες) εξασφαλίζουν την παρουσία της ελληνικής γλώσσας στο Διαδίκτυο και ενισχύουν τους διδάσκοντες την ελληνική γλώσσα εντός και εκτός Ελλάδας.

Σημαντική δραστηριότητα του ΚΕΓ, στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για αλλοδαπούς και ομογενείς, αποτελεί και η διοργάνωση κατ' έτος των εξετάσεων «Πιστοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας» σε 100 εξεταστικά κέντρα σε όλο τον κόσμο και χορηγεί πιστοποιητικά ελληνομάθειας τεσσάρων επιπέδων, ικανοποιώντας με τον τρόπο αυτό ένα παλιό αίτημα της ομογένειας. Επίσης, το ΚΕΓ ως επίσημος φορέας Υπουργείου Παιδείας χορηγεί, μετά από εξετάσεις, κρατικά πτυχία γλωσσομάθειας.

δ) Το έργο του ΚΕΓ έχει τύχει ευρωπαϊκών και αμερικανικών διακρίσεων για τον επιστημονικό και καινοτομικό χαρακτήρα των δράσεων του, με πιο πρόσφατη βράβευση με το "Ευρωπαϊκό Σήμα Γλωσσών 2007" του προγράμματος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ) με τίτλο "Ανάπτυξη επιπέδων πιστοποίησης της γνώσης της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης. Πιστοποίηση επάρκειας ελληνομάθειας για ομογενείς ή αλλογενείς."

Πρόσφατα, το Υπουργείο Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, σε ένδειξη της μεγάλης σημασίας που αποδίδει στη χάραξη εθνικής στρατηγικής για τη γλώσσα ανέθεσε στο ΚΕΓ ως ίδρυμα έρευνας και εφαρμογών που λειτουργεί ως συμβουλευτικό και επιτελικό όργανο του Υπουργείου Παιδείας σε θέματα γλωσσικής αγωγής και πολιτικής τη διοργάνωση Διεθνούς Συνάντησης Εργασίας για την «Ελληνική Γλώσσα και τη Γλωσσική Αγωγή». Η κλειστή αυτή Συνάντηση Εργασίας έλαβε χώρα από τις 28 έως 30 Ιουνίου 2010 στη Θεσσαλονίκη με τη συμμετοχή 65 Ελλήνων και Ξένων ειδικών. Ο στόχος της Συνάντησης Εργασίας ήταν η διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου για την εκπόνηση, το συντονισμό και την εφαρμογή της πολιτικής για τη στήριξη και προώθηση της ελληνικής γλώσσας. Οργανώθηκε σε επτά στρογγυλά τραπέζια, προκειμένου να καλύψει αναλυτικά σημαντικές όψεις της γλώσσας και της γλωσσικής αγωγής που αναφέρονται σε βασικά κεφάλαια της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης εντός και εκτός της επικράτειας: Διδασκαλία της Ελληνικής ως Μητρικής Γλώσσας, Ελληνική γλώσσα και ΜΜΕ, Τα Αρχαία Ελληνικά στην Ελλάδα, Διδασκαλία της Ελληνικής στην Εκπαίδευση Ομογενών Εξωτερικού, Διδασκαλία της Ελληνικής ως Β' και ως Ξένης Γλώσσας σε ενηλίκους, Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας σε μαθητές (στην Ελλάδα), Η Ελληνική στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση («Εδρες» Εξωτερικού).

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε τρία βασικά έργα του ΚΕΓ: στην προώθηση του «Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας» ως εργαλείου για τη διάδοση της ελληνικής στο εξωτερικό, στις «Διαδρομές», σύστημα εξ αποστάσεως κατάρτισης «δασκάλων της ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας στο εξωτερικό», και στην ενσωμάτωση των Νέων Τεχνολογιών στη γλωσσική διδασκαλία (www.greek-language.gr).

2) Όσο αφορά τη στήριξη των εθνικών γλωσσών και την προώθηση της πολυγλωσσίας- πολυπολιτισμικότητας στην Ενωμένη Ευρώπη

1. Το ΚΕΓ έχοντας κατανοήσει εγκαίρως ότι στη διαμορφούμενη νέα πραγματικότητα στην Ενωμένη Ευρώπη, που χαρακτηρίζεται από συνεχείς και έντονες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές, είναι ορατός ο κίνδυνος, όχι μόνο της Ευρώπης των δύο ταχυτήτων, ο οποίος θα είναι μεγαλύτερος με την περαιτέρω διεύρυνσή της, αλλά και της Ευρώπης των «ισχυρών» και των «ασθενών» γλωσσών, έχει αφιερώσει ένα σημαντικό μέρος της δραστηριότητας για την ανάδειξη των ζητημάτων που έχουν σχέση με τη γλωσσική και πολυπολιτισμική πραγματικότητα στην Ε.Ε. αλλά και τις γλωσσικές πολιτικές που προωθούνται στην Ενωμένη Ευρώπη. Μάλιστα, στο πλαίσιο των συζητήσεων για την πολυγλωσσία στην Ε.Ε.. ανέπτυξε, από πολύ νωρίς, καθοριστική δράση στον τομέα αυτόν, προκειμένου να αναδείξει την αναγκαιότητα της στήριξης των εθνικών γλωσσών (μεταξύ των οποίων και η ελληνική) και της ενίσχυσης και προώθησης της πολυγλωσσίας- πολυπολιτισμικότητας στην Ε.Ε. Στο πλαίσιο αυτό, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στηριζόμενο στην αρχή της ενδογλωσσικής και διαγλωσσικής ισοτιμίας συμπαρατάχθηκε με τις απόψεις που καταγγέλλουν τις ηγεμονικές γλωσσικές πρακτικές και προωθούν, στο όνομα της πολυγλωσσίας, τη γλωσσική ανισότητα. Παράλληλα, τάχθηκε υπέρ της προώθησης ενός δημοκρατικού ήθους επικοινωνίας, στο πλαίσιο του οποίου αναγνωρίζονται και προβάλλονται οι γλώσσες είναι ισότιμα μοναδικά πολιτισμικά δημιουργήματα.

Αυτή την προώθηση του δημοκρατικού ήθους επικοινωνίας μπορεί να τη διακρίνει κανείς σε όλες τις πολυσχιδείς δραστηριότητες του ΚΕΓ και ειδικότερα στο Ερευνητικό Πρόγραμμα που υλοποιήθηκε για το εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα της θέσης των εθνικών γλωσσών μέσα στο πολύγλωσσο σύστημα της Ενωμένης Ευρώπης

Το Ερευνητικό αυτό Πρόγραμμα με θέμα «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον υπότιτλο Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού, που αναπτύχθηκε σε δύο φάσεις, έδωσε την ευκαιρία της ανταλλαγής και της

αποτύπωσης των απόψεων ειδικών επιστημόνων από όλο τον κόσμο για το σημαντικό αυτό ζήτημα. Στην πρώτη φάση οργανώθηκε προσυνέδριο το 1996 και στη δεύτερη φάση, τον επόμενο χρόνο, το 1997, ομόθεμο διεθνές συνέδριο. Παράλληλα, τα Πρακτικά των δύο συνεδρίων, που εκδόθηκαν στη συνέχεια το 1996 και το 1999 αντίστοιχα, έδωσαν την ευκαιρία να συμπληρωθεί ένα σημαντικό επιστημονικό κενό της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας.

Αλλά και τα επόμενα χρόνια το ΚΕΓ, αναγνωρίζοντας την κρισιμότητά του αιτήματος για τη γλωσσική ισοτιμία και την αναγκαιότητα της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας στην παγκοσμιοποιημένη πια πραγματικότητα στην Ε.Ε., έδειξε ιδιαίτερη ερευνητική επιμονή στο ζήτημα αυτό και στο πλαίσιο αυτό ανέπτυξε μια σειρά πρωτοβουλιών για τη στήριξη των εθνικών γλωσσών και την ενίσχυση της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας στην Ε.Ε..

Έτσι το ΚΕΓ, στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών αυτών, είχε δραστήρια συμμετοχή στις ετήσιες Διεθνείς Εκθέσεις Γλωσσών (Expolanguages), όπως φαίνεται και από τις διαδοχικές ομώνυμες εκδόσεις στις οποίες αναφερθήκαμε. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε τα θέματα με τα οποία συμμετείχε, όπως «Γλώσσα, Γλώσσες στην Ευρώπη» ((Expolanguages 2001) και «Εθνικές γλώσσες και πολυγλωσσία: Ελληνικές πρωτοβουλίες» (Expolanguages 2004) που δείχνουν ότι το ΚΕΓ ως επιστημονικό όργανο έχει συμβάλει στην προώθηση της γλωσσικής ισοτιμίας και της πολυγλωσσίας.

Σύμφωνα με όλα όσα προαναφέρθηκαν, μπορούμε να καταλήξουμε στο όχι αυθαίρετο συμπέρασμα ότι το ΚΕΓ, δείχνοντας την προσήλωση του στους αρχικούς του στόχους, αλλά και τη διαρκή εγρήγορση του, στο πλαίσιο των συνεχών κοινωνικοπολιτικών ανακατάξεων στην Ε.Ε., συμβάλλει καθοριστικά, μέσα από την ανάπτυξη των ποικιλόμορφων δραστηριοτήτων του, ως θεσμικός φορέας στη στήριξη της ελληνικής γλώσσας και των εθνικών γλωσσών και στην προώθηση της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας στην Ε.Ε.

Στο πλαίσιο αυτό, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας φαίνεται να εκφράζεται απόλυτα, μέσα το λογότυπο που έχει υιοθετήσει, και που είναι η φράση “**γλώσσαν νωμάν**”, η οποία αποδίδεται στο Σιμωνίδη τον Κείο (556 π.Χ.-469 π.Χ.), τον Έλληνα λυρικό ποιητή από την Κέα.

Σύμφωνα με το λεξικό των Liddell – Scott (χ.χ) το ρήμα *νωμάω*, που εδώ χρησιμοποιείται ως απαρέμφατο σε θέση προστακτικής, είναι της ίδιας ετυμολογικής ρίζας με το ρήμα *νέμω*. Η πρώτη, και κυριολεκτική σημασία του είναι : «μοιράζω»,

(π.χ. τροφή και κρασί σε ένα συμπόσιο), Επίσης υπάρχουν και οι σημασίες όπως «κινώ και διευθύνω κατά βούλησιν» (π.χ. κινώ το δόρυ) αλλά και οι παραπλήσιες μεταφορικές σημασίες του «κυβερνώ» και «διοικώ» (π.χ. η φράση *πόλεως οίακα νωμών* Αισχύλ. Θήβ.3) Ωστόσο, υπάρχει και μια άλλη μεταφορική χρήση του ρήματος, που σημαίνει «διανοούμαι» «μελετώ», «σκοπώ» (Liddell – Scott, χ.χ.)

Επομένως, όπως αναφέρει και ο Μαρωνίτης (1998) «η φράση του Σιμωνίδη μοιάζει να λέει: μοίραζε σωστά τη γλώσσα· να την κουμαντάρεις καλά ώστε να βρίσκει τον στόχο της· να την κυβερνάς όπως ο καπετάνιος το πηδάλιο ενός πλοίου· τέλος, να την σκέφτεσαι και να την στοχάζεσαι» (Μαρωνίτης, 1998, σ. 6).

Αυτό σημαίνει ότι πράγματι, σύμφωνα με την πολυσημία του όρου «νωμάω» το ΚΕΓ έχει στραμμένο σταθερά το ενδιαφέρον και στοχεύει σε θέματα γλωσσικής συμπεριφοράς και γλωσσικής αγωγής (Μαρωνίτης, 1998).

5.1.2. Συμπεράσματα της δεύτερης (β') μελέτης

"Ισχυρές" και "ασθενείς" γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Θεσσαλονίκη, 39 Μάρτιος 1997)

Στη δεύτερη (β') μελέτη επιχειρήσαμε, βασιζόμενοι σε συγκεκριμένους θεματικούς άξονες και κατηγορίες, να αναλύσουμε ένα συγκεκριμένο εκδοτικό έργο του ΚΕΓ ως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα των εκδόσεων του. Στόχος της ανάλυσης μας ήταν να κατανοήσουμε σε βάθος τη συμβολή του ΚΕΓ στο προς συζήτηση θέμα, αλλά συγχρόνως να διερευνήσουμε και το ζήτημα που εγείρεται στις μέρες μας για "ισχυρές" και "ασθενείς" γλώσσες στην Ε.Ε. και τις όψεις με τις οποίες εμφανίζεται ο γλωσσικός ηγεμονισμός στη σύγχρονη κοινωνία. Βάση για την ανάλυση-διερεύνηση των παραπάνω συγκεκριμένων θεμάτων υπήρξαν οι θεωρητικές έννοιες που περιγράψαμε στο Α' Μέρος αυτής της εργασίας. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν μας βοηθούν να καταλήξουμε στα παρακάτω ενδιαφέροντα, κατά τη γνώμη μας, συμπεράσματα:

Οι σημερινές εθνικές γλώσσες είναι δημιούργημα του έθνους-κράτους του 18^{ου} αι. που προώθησε τη γλωσσική ομοιογενοποίηση και την πολυμορφία. Ωστόσο, στη σημερινή γλωσσική πραγματικότητα των χωρών της Ευρώπης σπάνια τα πολιτικά σύνορα ταυτίζονται με τα γλωσσικά. Οι πολιτικές, κοινωνικές και

οικονομικές ανακατατάξεις στην Ευρώπη, τα τελευταία είκοσι χρόνια, διαμόρφωσαν μια γλωσσική και πολιτισμική πραγματικότητα που υπερβαίνει την αντιστοιχία γλώσσας και έθνους (πρβλ. ενότ. 1.1., ενότ. 1.2., ενότ. 1.3.).

1. Από τη ανάλυση των κειμένων-εισηγήσεων, που αναφέρονται στην ενότητα *όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού στη σχέση γλώσσας και κοινωνίας*, προκύπτει ως βασικό συμπέρασμα ότι στο πλαίσιο της σημερινής συγκυρίας της παγκοσμιοποίησης στην Ευρώπη, είναι ανάγκη όχι μόνο η αναγνώριση της γλωσσικής πολυμορφίας αλλά και η υπεράσπιση της γλωσσικής πολυμορφίας. Από τις στάσεις που διαμορφώνονται απέναντι στην υπεράσπιση της γλωσσικής και πολιτισμικής πολυμορφίας προκύπτει ότι οι γλώσσες δεν πρέπει να θεωρούνται βιολογικά προϊόντα αλλά προϊόντα της ιστορίας που εξελίσσονται, καθώς τις χρησιμοποιούν οι ομιλητές τους, κάτω από την επιρροή ιστορικών και κοινωνικών παραγόντων. Για το λόγο αυτό, συνδέονται άμεσα με τις κοινωνικές διεκδικήσεις, τις ιδεολογίες, τις αναπαραστάσεις για τη γλώσσα αλλά και τις αξίες των ομιλητών που τις χρησιμοποιούν. Ασφαλώς απόδειξη της παραπάνω θέσης αποτελούν οι πρόσφατες εθνικές διασπάσεις σε νέα σύνορα στην Ευρώπη, που οδήγησαν σε νέες γλωσσικές διαιρέσεις (πρβλ. ενότ.1.3.).

Παράλληλα, η επικράτηση της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας στην πολυγλωσσική Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τα τελευταία χρόνια, αλλά και οι μετακινήσεις των πληθυσμών, εξαιτίας των αλλαγών που ακολούθησαν από την κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, διαμόρφωσαν μια νέα πραγματικότητα στην Ε.Ε. στην οποία τα αιτήματα για γλωσσική πολυμορφία και πολυπολιτισμικότητα εμφανίζονται εξαιρετικά πολύπλοκα και δύσκολο να ικανοποιηθούν. Αυτό συμβαίνει γιατί οι απαιτήσεις του εκσυγχρονισμού, που προϋποθέτει μια κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη με νεοφιλελεύθερο προσανατολισμό, ενισχύουν τη γλωσσική ανισότητα και οδηγούν στο γλωσσικό θάνατο, όσες γλώσσες δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του (πρβλ. ενότ. 1.1.4.).

Ωστόσο, παρόλα αυτά, φαίνεται ότι υπάρχει δυνατότητα θετικής στάσης απέναντι στην υπεράσπιση της γλωσσικής πολυμορφίας, καθώς οι λαοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι προ πολλού συνηθισμένοι σ' αυτή τη μορφή πολύγλωσσων συνδιαλλαγών. Επιπλέον, διαφαίνεται ότι υπάρχει ένα κοινό σύστημα πολιτισμικών αξιών, που αποτελεί συνεκτικό ιστό για τους λαούς της Ε.Ε. αλλά και

η αντίληψη ότι η πολυγλωσσία εξασφαλίζει, ως ένα βαθμό, την αρμονική συνύπαρξη των λαών της. Στο πλαίσιο αυτό, η εφαρμογή υποστηρικτικών γλωσσικών πολιτικών μπορεί να καθυστερήσει, αφενός τη διαδικασία αποδυνάμωσης των μικρών γλωσσών της Ε.Ε. και αφετέρου να προωθήσει τη γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία.. Ωστόσο, η βάση υπεράσπισης της γλωσσικής-πολιτισμικής πολυμορφίας πρέπει να περιλαμβάνει γλωσσικές πρακτικές που να στηρίζονται στο *ήθος της επικοινωνίας*, το οποίο εκδηλώνεται μέσα από τις ιδέες και τις πράξεις και έχει συγκεκριμένα αποτελέσματα, καθώς μέσα από αυτό διαμορφώνεται ένα επίπεδο επικοινωνίας, που βασίζεται στην κατανόηση και τη συνεννόηση μεταξύ ατόμων και λαών.

Παράλληλα, μια γλωσσική πολιτική στην Ε.Ε., που στοχεύει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, θα πρέπει να διασφαλίζει ως προϋπόθεση τη γλωσσική και τη πολιτισμική ισοτιμία και να έχει ως βάση ότι όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν το ίδιο δικαίωμα να μιλούν τη γλώσσα τους, χωρίς προκαταλήψεις, στερεότυπα και ξеноφοβία (πρβλ. ενότ. 2.2.)

2. Από τη ανάλυση των κειμένων-εισηγήσεων που αναφέρονται στην ενότητα *όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού στο πλαίσιο της γλωσσικής/πολυπολιτισμικής πολιτικής στην Ε.Ε.* προκύπτει ως βασικό συμπέρασμα ότι, σε αντίθεση με το περιεχόμενο πλήθος επίσημων και ανεπίσημων εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα οποία καταγράφεται μια πολιτική διατήρησης της γλωσσικής πολυμορφίας, διαμορφώνεται μια γλωσσική ηγεμονική ιδεολογία δυο ή τριών γλωσσών, ή ακριβέστερα μίας, της αγγλικής, που στηρίζεται σε ευρύτερα πολιτικο-οικονομικά συμφέροντα. Και αυτό αποδεικνύεται, τόσο από τη μη ρητά δηλωμένη γλωσσική πολιτική από την πλευρά της Ε.Ε. και την επιλεγμένη «στάση αποστάσεων» όσο και από την κοινώς ομολογημένη άποψη ότι η κυριαρχία μιας γλώσσα και η δύναμη της εξαρτάται από την οικονομική ευρωστία των κρατών, στα οποία αυτές ομιλούνται. Μάλιστα, καθώς το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται η γλωσσική πολιτική της Ε.Ε. καθορίζεται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και την ηγεμονία της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας όλα τα κοινωνικά αγαθά, μεταξύ των οποίων και οι γλώσσες αντιμετωπίζονται, όπως οποιοδήποτε άλλο αγοραίο προϊόν, στον ελεύθερο οικονομικό ανταγωνισμό (πρβλ. ενότ. 2.2).

Έτσι διαπιστώνεται ότι στο συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο, που καθορίζει τις διακρατικές σχέσεις σε όλα τα επίπεδα., η αγγλική γλώσσα επιβάλλεται

ολοένα και περισσότερο ως βασική γλώσσα της παγκοσμιοποίησης στον επιχειρησιακό τομέα, τον πανεπιστημιακό και ερευνητικό. Η αναγνώριση της αγγλικής ως «οικουμενικής» γλώσσας και ως κοινής γλώσσας επικοινωνίας, με εκτεταμένες λειτουργίες, έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλεται ο γλωσσικός ηγεμονισμός με συνέπεια οι ολιγότερο ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες, στις οποίες ανήκει και η Ελληνική, να κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν ακόμα περισσότερο. (πρβλ. ενότ. 1.1.2.)

Επομένως, στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να καταλήξουμε με ασφάλεια στο συμπέρασμα πως όποιος, εκτός από τη μητρική του γλώσσα, γνωρίζει την αγγλική γλώσσα και μία από τις πιο διαδεδομένες γλώσσες (γαλλική ή γερμανική γλώσσα) ανήκει, ασφαλώς, στην ιδανική κατηγορία του σύγχρονου Ευρωπαίου πολύγλωσσου πολίτη. Ωστόσο, σύμφωνα με το συμπέρασμα αυτό, διαμορφώνεται στην Ε.Ε. γλωσσική και πολιτισμική ανισοτιμία και το σημαντικό ερώτημα που προκύπτει είναι, αν είναι δυνατόν να συνδυαστούν οι στόχοι της Ε.Ε. με την αναγκαιότητα μιας ισότιμης γλωσσικής πολιτικής και επικοινωνίας για όλους τους πολίτες της, μέσα στο ανταγωνιστικό πλαίσιο της νέας συγκυρίας (πρβλ. ενότ. 2.2).

3. Από τη ανάλυση των κειμένων-εισηγήσεων, που αναφέρονται στην ενότητα *όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού σε συνθήκες γλωσσικής επαφής- σύγκρουσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο* προκύπτει ως βασικό συμπέρασμα ότι στο πλαίσιο των ιστορικών συγκυριών η κυριαρχία ή υποτέλεια μιας γλώσσας δεν είναι απόλυτη, καθώς ποικίλοι παράμετροι, με πρώτους τους πολιτικοοικονομικούς, παρεμβαίνουν στη σχέση αυτή και διαμορφώνουν την ισχύ ή την υποτέλεια μιας γλώσσας. Παράλληλα, η κυριαρχία ή υποτέλεια μιας γλώσσας εξαρτάται και από τις συνθήκες στο πλαίσιο των οποίων γίνεται η επαφή-σύγκρουση των γλωσσών (πρβλ. ενότ. 1.1.2.).

Στο πλαίσιο αυτό, η άλλοτε «ισχυρή» ολλανδική γλώσσα είναι τώρα μια «ασθενής» γλώσσα στην Ε.Ε., ενώ ορισμένες «ασθενείς» γλώσσες, όπως π.χ. η καταλανική και η γαλικιανή γλώσσα σε σχέση με την κυρίαρχη ισπανική γλώσσα στη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία, με μια ιδιαίτερη γλωσσική πολιτική, έχουν ήδη εξασφαλίσει έντονη παρουσία στον ευρωπαϊκό γλωσσικό χάρτη. Αντίθετα, οι ρομανές γλώσσες ως μειονοτικές γλώσσες συρρικνώνονται δομικά και λειτουργικά κάτω από την πίεση των εθνικών γλωσσών των χωρών, όπου ομιλούνται οι ρομανές γλώσσες (πρβλ. ενότ. 2.2.1.).

Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι σε περιβάλλοντα επαφής των γλωσσών σε συνθήκες μετανάστευσης, συγκεκριμένοι παράμετροι παρεμβαίνουν και επηρεάζουν, ώστε η κυριαρχία μιας «ισχυρής» γλώσσας (π.χ. της γαλλικής γλώσσας) έναντι μιας «ασθενούς» γλώσσας (π.χ. ελληνικής γλώσσας) να φαίνεται ως μη δεδομένη και αυτονόητη. Ωστόσο, σε περιβάλλοντα επαφής των γλωσσών οι «ασθενείς» μεταναστευτικές γλώσσες μπορεί να περιθωριοποιούνται, εξαιτίας της λογικής του εθνοκεντρισμού, της μονοπολιτισμικότητας και της μονογλωσσίας που υπερισχύει στα κράτη, στα οποία ομιλούνται οι μεταναστευτικές γλώσσες. Σε άλλες, όμως, περιπτώσεις η εθνοτική ταυτότητα των αποδήμων εκφράζεται μέσα από τη διγλωσσία και την εναλλαγή γλωσσικού κώδικα (πρβλ. ενότ. 1.3.4.).

Σε περιβάλλοντα, όμως, επαφής των γλωσσών σε εθνοτικές εξεγέρσεις και ιδιαίτερα, όσες συνδέονται με την αναβίωση του εθνικισμού, διαπιστώνεται ότι η γλώσσα γίνεται σύμβολο του αγώνα για εσωτερική ομοιογένεια και εξωτερική διαφοροποίηση απέναντι στον όποιον «άλλο», προκειμένου να δημιουργηθεί το νέο ομοιογενοποιημένο εθνικό κράτος. Στο ίδιο πλαίσιο, λειτουργεί η γλώσσα ως προπαγανδιστικός μηχανισμός χειραγώγησης συνειδήσεων, κυρίως όταν χρησιμοποιείται από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (πρβλ. ενότ. 1.3).

4. Από την ανάλυση των κειμένων -εισηγήσεων που αναφέρονται στην ενότητα *όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού στα ζητήματα εκπαίδευσης*, προκύπτει ως βασικό συμπέρασμα ότι η πραγματικότητα της νέας οικονομικής- πολιτικής - κοινωνικής συγκυρίας στην Ε.Ε., που διαμορφώνεται στο πλαίσιο του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, καθώς και η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών κάνει επιτακτική την ανάγκη για σημαντικές αλλαγές στα ζητήματα γλωσσικής εκπαίδευσης και της διδακτικής των γλωσσών. Στο πλαίσιο αυτό, στις νέες συγκυρίες της νεοφιλελεύθερης οικονομίας η ακμή των γλωσσών συμβαδίζει με την ελεύθερη αγορά και στα ζητήματα εκπαίδευσης και της εκπαιδευτικής πολιτικής. Επομένως, διαπιστώνεται η ανάγκη για νέες παιδαγωγικές γραμματισμού, για νέες διδακτικές πρακτικές της αγγλικής αλλά και για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση με στόχο την προώθηση αντιηγεμονικών γλωσσικών πρακτικών με ευρύτερο στόχο τη γλωσσική και πολυπολιτισμική πολυμορφία. Μια προοπτική στην κατεύθυνση αυτή είναι η νέα παιδαγωγική των *Πολυγραμματισμών*, καθώς παρέχει τις προϋποθέσεις, ώστε οι σπουδαστές να αναπτύξουν δεξιότητες για την πρόσβαση σε νέες μορφές

εργασίας, αλλά συγχρόνως προκύπτει γνωστικό όφελος από την εφαρμογή της, που αφορά και τα παιδιά των μειονοτήτων και τα παιδιά των «κυρίαρχων» ομάδων.

Σημαντικό στοιχείο, επίσης, των αλλαγών που απαιτούνται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας, είναι ότι η άσκηση της διδακτικής των ξένων γλωσσών, και ειδικότερα της αγγλικής γλώσσας, πρέπει να περιλαμβάνει ένα νέο προσδιορισμό των στόχων διδασκαλίας, αυτόν δηλαδή που συνδέει τη έννοια του πολιτισμού και της γλώσσας και αναδεικνύει τη μεταξύ τους σχέση. Παράλληλα, διαπιστώνεται η ανάγκη αλλαγών στο περιεχόμενο και στις μεθόδους διδασκαλίας, αλλά και στην ηγεμονική άποψη, με την οποία προσεγγίζουν οι εκπαιδευτικοί τη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματα που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι διάφορες όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού στη σημερινή συγκυρία στην Ε.Ε. διαμορφώνονται στο πλαίσιο των κοινωνικοοικονομικών συγκυριών της νεοφιλελεύθερης οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, αγνοείται ο ρόλος και η λειτουργία της γλώσσας ως προϊόν της ιστορίας της και παρά το σεβασμό στη «γλωσσική και πολιτισμική ποικιλία», όπως αναφέρεται στα σχετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι στάσεις που προωθούνται υπέρ της πολυγλωσσίας, καθορίζονται από τη σχέση αγοράς και ζήτησης. Και αυτό δημιουργεί ιδιαίτερες δυσκολίες στην υπεράσπιση της γλωσσικής και πολιτισμικής πολυμορφίας, καθώς η γλώσσα που καρπούται τα οφέλη, αυτής της πολιτικής είναι η αγγλική γλώσσα, σε βάρος, μάλιστα, όχι μόνο των μικρών γλωσσών (όπως π.χ. η ελληνική, η σουηδική, η ολλανδική γλώσσα κλπ.), αλλά και των άλλων «ισχυρών» και ιδιαίτερα της γαλλικής και γερμανικής γλώσσας.

Όμως, με τη διεθνοποίηση και την παγκοσμιοποίηση της αγγλικής γλώσσας αποδεικνύεται ότι μια μόνο παγκόσμια γλώσσα δεν προάγει απαραίτητα το αίτημα για την επικοινωνία και την αλληλοκατανόηση των λαών και δεν λύνει τα προβλήματα των ανθρωπίνων σχέσεων. Παράλληλα, δεν διασφαλίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά αντίθετα ενισχύονται πολύ περισσότερο οι κοινωνικές διακρίσεις και προωθούνται ο διχασμοί αντί της ενότητας μεταξύ των λαών.

Ωστόσο, η ανάδειξη όλων των παραπάνω προβληματισμών, μέσω του συγκεκριμένου Ερευνητικού Προγράμματος και του εκδοτικού έργου («Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού) αναδεικνύει παράλληλα το ενδιαφέρον και τη σημαντική συμβολή του ΚΕΓ στη στήριξη των εθνικών γλωσσών και στην προώθηση της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας.

5.2 ΣΥΜΠΕΡΑΜΑΤΑ (Β)

5.2.1. Ως προς το στόχο της έρευνας

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, η οποία αναπτύχθηκε σε δύο μελέτες, κύριος στόχος μας ήταν να σκιαγραφήσουμε τη συμβολή του ΚΕΓ στο γενικότερο προβληματισμό που αναπτύσσεται για τη θέση των εθνικών γλωσσών, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα στο πλαίσιο μιας δεδομένης γλωσσικής ανισοτιμίας, και για το ζήτημα της πολυγλωσσία-πολυπολιτισμικότητας στην Ενωμένη Ευρώπη. Ειδικότερα, μας ενδιέφερε να διερευνήσουμε τη συμβολή του ΚΕΓ στη στήριξη των εθνικών γλωσσών, μεταξύ των οποίων και η ελληνική γλώσσα, και στην προώθηση της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας στην, ούτως ή άλλως πολυγλωσσική-πολυπολιτισμική Ενωμένη Ευρώπη.

Από την ανάλυση των δεδομένων των δύο μελετών και τα αποτελέσματα που προέκυψαν μπορούμε να υποστηρίξουμε με ασφάλεια ότι η συμβολή του ΚΕΓ αναδεικνύεται καθοριστική στα ζητήματα που ετέθησαν εξ αρχής.

Κατ' αρχάς, η καθοριστική αυτή και συγχρόνως σημαντική συμβολή του ΚΕΓ αποδεικνύεται διαρκώς, στα 16 χρόνια λειτουργίας του, καθώς οι κάθε μορφής δραστηριότητες και πρωτοβουλίες που έχει αναπτύξει και στις οποίες εμπλέκεται ως αρμόδιος φορέας, αφορούν τόσο την εσωτερική γλωσσική-πολιτισμική πολιτική της ελληνικής γλώσσας όσο και την εξωτερική πολιτική της ελληνικής γλώσσας, σε σχέση με άλλες γλώσσες και άμεσα ή έμμεσα στις γλωσσικές-πολιτισμικές πολιτικές της προώθησης της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας

Παράλληλα, καθοριστικός παράγοντας στην ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων είναι ότι το ΚΕΓ αναγνωρίζει και προβάλλει τις γλώσσες με βάση την αρχή της γλωσσικής ισοτιμίας (ενδογλωσσική και διαγλωσσική), η οποία προωθεί την επικοινωνία και την αμοιβαία συνεννόηση παρά και μέσα από τις γλωσσικές διαφορές. Στο πλαίσιο αυτό δεν προκρίνει τη μυθοποίηση της ελληνικής γλώσσας και της ελληνικής ιστορίας, αλλά την προβάλλει και την προωθεί ακολουθώντας τις σύγχρονες γλωσσολογικές επιστημονικές μεθόδους.

Επιπλέον το ΚΕΓ θεωρεί ότι οι γλώσσες είναι προϊόντα της ιστορίας και της χρήσης τους από τους ομιλητές και ότι εξελίσσονται κάτω από την πίεση ιστορικών

και κοινωνικών συγκυριών. Στο πλαίσιο αυτό, οι γλώσσες ως μοναδικά πολιτισμικά δημιουργήματα μπορούν συμμετέχουν και να προσφέρουν ισότιμα στο πολύγλωσση πραγματικότητα της Ευρώπης. Έτσι, οι δραστηριότητες και οι πρωτοβουλίες που ανέπτυξε το ΚΕΓ δεν αφορούν αποκλειστικά την «τύχη» της ελληνικής γλώσσας, καθώς αυτή συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με σχέσεις με άλλες γλώσσες, αλλά οι δραστηριότητες αφορούν τη στήριξη όλων των εθνικών γλωσσών (και όχι μόνο) και την προώθηση της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας, έξω και πέρα από ηγεμονικές πρακτικές οι οποίες προωθούν οποιασδήποτε μορφής ανισότητες στην Ε.Ε..

Παράλληλα, η σημαντική συμβολή του ΚΕΓ συνίσταται στο γεγονός ότι, προλαμβάνοντας τα μηνύματα της παγκοσμιοποίησης, στο πλαίσιο της οποίας η αγγλική γλώσσα αναδεικνύεται σταδιακά ως γλωσσικός εκπρόσωπός της, οργάνωσε ερευνητικά προγράμματα και ανέπτυξε δραστηριότητες για τη στήριξη και προώθηση της διαφορετικότητας της γλώσσας και των γλωσσών και επομένως της διαφορετικότητας των πολιτισμών και συμμετείχε και προώθησε τον προβληματισμό για τη διατήρηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ισοτιμίας των λαών της Ενωμένης Ευρώπης.

Ωστόσο, η κυριότερη συμβολή του ΚΕΓ στο ζήτημα που μας απασχόλησε, κατά τη γνώμη μας, είναι ότι αναδείχθηκε ότι η γλωσσική πολιτική που προωθείται στο πλαίσιο της Ε.Ε. ουσιαστικά δεν στοχεύει στη «γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία», όπως διακηρύσσουν τα επίσημα έγγραφα, και επομένως καθίσταται αναγκαία μια άλλη πανευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική που θα διασφαλίζει την πολιτισμική και γλωσσική ισοτιμία ως βασική αξία για την ενότητα της Ε.Ε..

Παράλληλα αναδέχθηκε, από τις δραστηριότητες και τις πρωτοβουλίες του ΚΕΓ, ότι μια νέα πανευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική θα πρέπει να περιλαμβάνει στις προτεραιότητες της την προώθηση εκείνων των γλωσσικών πολιτικών, που θα αντιμετωπίζουν τα φαινόμενα ισχυροποίησης ορισμένων γλωσσών και της αντίστοιχης περιθωριοποίησης κάποιων άλλων, που προκαλεί η ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης.

Κατά τη γνώμη μας, αυτήν την αναγκαία προϋπόθεση ανέδειξε με τις δράσεις και το έργο του το ΚΕΓ, καθώς οι στόχοι του, όπως επανειλημμένα αναφέρθηκε σε αυτή την εργασία, δεν είναι μόνο η στήριξη και η προώθηση της ελληνικής γλώσσας εντός και εκτός Ελλάδας, αλλά, μέσω αυτής της, η ισότιμη στήριξη και προώθηση όλων των γλωσσών και πολιτισμών, ώστε να επικρατεί μια ηθική στην Ευρωπαϊκή

Κοινότητα, ένα «νέο ήθος της επικοινωνίας», κατά την προσφιλή έκφραση του Χριστίδη (1999δ), που δεν θα στηρίζεται στην άνιση μεταχείριση κρατών, εθνών, πολιτισμών.

Ευελπιστούμε ότι όλη αυτή η συστηματική ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα θα μπορούσε να είναι χρήσιμη σε άλλους ανθρώπους οι οποίοι θα ήθελαν να ασχοληθούν με κάποια από τις πολυπληθείς δραστηριότητες του ΚΕΓ ή με τη συγκεκριμένη θεματική ισχυρές/ ασθενείς γλώσσες. Επίσης, η συγκεκριμένη μελέτη μπορεί να φανεί χρήσιμη για μια περαιτέρω έρευνα, η οποία θα έχει ως αντικείμενο τη γλωσσική πολιτική στην εκπαίδευση, η οποία στηρίζει και προωθεί πολιτισμικές-γλωσσικές ιδιαιτερότητες όλων των μαθητών στο πλαίσιο μιας πολυγλωσσικής – πολυπολιτισμικής Ενωμένης Ευρώπης

Προτάσεις προώθησης της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής γλωσσικής πολιτικής

Η γλωσσική πολιτική που προωθεί η Ε.Ε. έχει συζητηθεί αρκετά, τα τελευταία χρόνια, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Παράλληλα, όμως, αυτή η «υπερεθνική γλωσσική πολιτική» αποτελεί αντικείμενο των συζητήσεων σε εθνικό επίπεδο. Στις συζητήσεις αυτές και σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο, όπως αναφερθήκαμε κατ' επανάληψιν, δεν αποτελεί κύριο θέμα, αν η γλωσσική πολιτική που προωθεί η Ε.Ε. εξασφαλίζει την ισότητα των ευκαιριών ή την ελευθερία διακίνησης ή συμμετοχής του Ευρωπαίου πολίτη στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Το κύριο θέμα, σε εθνικό επίπεδο αφορά τη μειονοτική γλωσσική πολιτική.

Στο πλαίσιο αυτό, για την επίλυση του ευρωπαϊκού γλωσσικού ζητήματος καταγράφονται σημαντικές προτάσεις με συγκεκριμένες γλωσσικές πολιτικές για την άρση της γλωσσικής ανισότητας, αλλά και τον ενδεχόμενο έλεγχο της ηγεμονοποίησης της αγγλικής.

Η Τοκαλίδου (1999) προτείνει τις ακόλουθες λύσεις για την προώθηση της πολυγλωσσίας- πολυπολιτισμικότητας στην Ε.Ε:

1.Την εκμάθηση δύο τουλάχιστον ή και τριών κοινοτικών γλωσσών, εκτός της μητρικής, από όλους τους μελλοντικούς ευρωπαίους πολίτες. Ωστόσο, η λύση αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην σχολική πράξη όλων των χωρών, λόγω του τεράστιου κόστους, που απαιτείται για την εξασφάλιση δασκάλων (αν υπάρξουν για

όλες τις γλώσσες), καθώς και στη δυσκολία ανεύρεσης διδακτικών ωρών στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος και αιθουσών διδασκαλίας.

2. Τη διδασκαλία ορισμένων μαθημάτων, όπως η Φυσική, τα Μαθηματικά, το Σχέδιο, η Γεωγραφία κλπ. σε άλλες γλώσσες. Οι αδυναμίες της πρότασης αυτής βρίσκονται στην έλλειψη ειδικών, κάτι που στην πράξη θα ενίσχυε πάλι δυο ή τρεις γλώσσες.

3. Την ανάπτυξη στους μαθητές της δεξιότητας της κατανόησης και όχι και της παραγωγής πολλών, συγχρόνως, γλωσσών.

Οι τρεις παραπάνω προτάσεις βρίσκονται, βέβαια στην ίδια κατεύθυνση με το περιεχόμενο των κειμένων της Ένωσης, και ειδικότερα με το Στρατηγικό Πλαίσιο για την Πολυγλωσσία» «της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» (2005). Όμως, και αν ακόμη μπορούσαν να εφαρμοστούν οι προτάσεις αυτές, δεν θα διέσωζαν τη γλωσσική ποικιλία της Ευρώπης, αφού, όπως προαναφέραμε, τα επίσημα κείμενα της Ένωσης δεν προστατεύουν τις λεγόμενες «λιγότερο ομιλούμενες -ή «ασθενείς»- γλώσσες», αλλά η διάσωση και η προώθησή τους επαφίεται στα κράτη-μέλη (Τοκατλίδου 1999).

Ωστόσο, ακόμα και αν ήταν δυνατόν να εφαρμοστούν αυτές οι λύσεις, αυτό δεν σημαίνει ότι θα διασφάλιζαν ταυτόχρονα και την ισότιμη αντιμετώπιση των γλωσσών στο πλαίσιο της Ε.Ε.. Αυτό συμβαίνει διότι ο στόχος της πολυγλωσσίας, που προωθείται από την Ε.Ε., είναι ο νεαρός Ευρωπαίος να πρέπει να μαθαίνει δύο ακόμη γλώσσες, πέρα από τη μητρική του που, ωστόσο, οι δύο αυτές γλώσσες, αν και δεν ονομάζονται, αλλά, σίγουρα, δεν είναι ούτε η φινλανδική, ούτε η πορτογαλική, ούτε η ελληνική γλώσσα (Χριστίδης 1999δ).

Άξια προσοχής είναι και τα προγράμματα πολυγλωσσικού γραμματισμού, που προτείνει η Δενδρινού (2001β), για το σχεδιασμό νέων προγραμμάτων ξένων γλωσσών στα σχολεία. Στα προγράμματα αυτά συνδέονται οι έννοιες του διαγλωσσισμού (interlingualism) και της διαπολιτισμικότητας (interculturalism) και αποτελούν μια εναλλακτική πρόταση για τη γλωσσική αγωγή η οποία αφορά τόσο την πρώτη όσο τη δεύτερη γλώσσα. Υποστηρίζει δηλαδή η Δενδρινού ότι δεν είναι δυνατόν να λαμβάνεται πρόνοια για την εκπαίδευση στην ξένη γλώσσα χωριστά από την εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα, καθώς οι θετικές αναπαραστάσεις της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας θα προκύψουν μέσω και των δύο γλωσσών.

Μέσω και των δύο γλωσσών θα διαπαιδαγωγηθούν οι σπουδαστές/τριες, ώστε να χρησιμοποιούν αυτήν την πολυμορφία, διαμορφώνοντας ένα νέο πολυγλωσσικό

ήθος επικοινωνιακών δεξιοτήτων, που θα επιτρέψουν την επικοινωνία μεταξύ πολιτών που ζουν σε πολυγλωσσικά περιβάλλοντα (Δενδρινού 2001β).

Επίσης, βασικές προτάσεις επίλυσης του γλωσσικού ευρωπαϊκού ζητήματος, αλλά και προτάσεις που στοχεύουν στην προοπτική απογεμονοποίησης της αγγλικής γλώσσας, αναφέρονται και από τον Mac Aogáin (1999) στο «τριεπίπεδο» μοντέλο πολυγλωσσίας (κατά το πρότυπο της Ινδίας). Σύμφωνα με αυτό κάθε Ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει να μπορεί να ικανοποιεί γλωσσικά τις επικοινωνιακές ανάγκες του σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Για άλλους τα τρία επίπεδα αυτά θα μπορούν να εξυπηρετηθούν με δύο μόνο γλώσσες ή ακόμη και με μόνο μία (Mac Aogáin 1999).

Σύμφωνα με τον Ammon (1999), έγιναν διάφορες προτάσεις για να εξασφαλιστεί κυρίως η δυνατότητα γλωσσικής επικοινωνίας ανάμεσα σε όλους τους πολίτες της Ε.Ε. Οι περισσότερες από αυτές τις προτάσεις αποσκοπούν στο να εξασφαλίσουν τη δυνατότητα της γλωσσικής επικοινωνίας ανάμεσα στους πολίτες της Ε.Ε. με μία ή περισσότερες γλώσσες (*lingua franca*). Οι σημαντικότερες προτάσεις, σύμφωνα με τον Ammon, για τη δημιουργία μιας ολόπλευρης γλωσσικής επικοινωνίας είναι:

1. Η καθιέρωση της αγγλικής γλώσσας ως μοναδικής *lingua franca* στην Ευρώπη.
2. Η χρήση της αγγλικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας χωρίς να αποκλείονται και άλλες, όπως η γαλλική και η γερμανική γλώσσα.
- 3 Μία τεχνητή *lingua franca*, π.χ. εσπεράντο στη θέση της αγγλικής γλώσσας.
4. Προτίμηση μιας «ολιγοφωνικής» λύσης αντί μιας «μονοφωνικής» λύσης.
5. Η παραίτηση από κάθε γενική *lingua franca* και η επικοινωνία σε «πολύγλωσσο διάλογο». Σύμφωνα με αυτήν την πρόταση ο καθένας, που επικοινωνεί, θα μπορεί να χρησιμοποιεί τη μητρική του γλώσσα (να μιλά ή να γράφει) και -αυτό αποτελεί προϋπόθεση- να καταλαβαίνει τη γλώσσα του συνομιλητή του.

Για την ενίσχυση, όμως, των ασθενών γλωσσών δεν αρκεί, μόνο, η λήψη μέτρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Χρειάζεται να αναπτυχθεί, παράλληλα, μία συγκροτημένη εθνική (ή περιφερειακή, ανάλογα με την περίπτωση) γλωσσική πολιτική. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να τονιστεί η παρουσία των ασθενών γλωσσών από τα ίδια τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα κράτη αυτά μπορούν να επωφεληθούν από τις δυνατότητες ανταλλαγής εμπειριών και

τεχνογνωσίας που προσφέρουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα και να παρουσιάσουν από κοινού προτάσεις για τη διαφύλαξη της γλωσσικής πολυμορφίας (Προφίλη 2001β).

ΣΥΝΟΨΗ

Στην παρούσα εργασία επιχειρήσαμε να αναδείξουμε, μέσω της συμβολής του ΚΕΓ, τη θέση των εθνικών γλωσσών στη σύγχρονη πολυγλωσσική-πολυπολιτισμική Ε.Ε.

Από τη μελέτη, που προηγήθηκε, διαπιστώσαμε ότι η ισορροπία ανάμεσα σε θεσμικές κινήσεις, που στηρίζουν τις εθνικές γλώσσες στην Ε.Ε. και την προώθηση της πολυγλωσσίας, πρέπει να αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα στο πλαίσιο των συζητήσεων για τη χάραξη και την εφαρμογή των γλωσσικών πολιτικών στην πολυγλωσσική Ε.Ε..(Θεοδωροπούλου, 2005) Ωστόσο, η ισορροπία αυτή στην πράξη αίρεται με την επικράτηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας αναφοράς και την προώθηση πολύ διαδεδομένων γλωσσών, όπως η γαλλική και η γερμανική γλώσσα σε βάρος των υπολοίπων εθνικών γλωσσών (ίσως να εξαιρούνται 2-3 ακόμα γλώσσες) (Truchot 2005).

Παράλληλα διαπιστώσαμε ότι η ενοποιητική πορεία της Ευρώπης και οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, επιβάλλουν τον επαναπροσδιορισμό των στόχων της γλωσσικής πολιτικής και της διδασκαλίας της μητρικής και της ξένης γλώσσας και τη συστηματικότερη καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας. Η επικοινωνιακή αυτή ικανότητα χρειάζεται στη σημερινή συγκυρία να διαμορφωθεί στη βάση της πολιτισμικής, κοινωνικής και γλωσσικής συνθετότητας των σύγχρονων κρατών και όχι στην απλή πολυμορφία. Παράλληλα, η σημερινή ευρωπαϊκή πολιτική χρειάζεται να στηρίζεται σε μια στρατηγική που πρέπει να ξεφύγει από τα στενά όρια του «ευρωκεντρισμού», ώστε να έχει εφαρμογή σε οποιαδήποτε περιοχή του κόσμου (Φραγκουδάκη, 1999).

Επιπλέον, έγινε φανερό στο πλαίσιο αυτής της μελέτης ότι, στο πλαίσιο της ψυχρής εφαρμογής των κανόνων της ραγδαίας εξελισσόμενης νεοφιλελεύθερης αγοράς και του ανταγωνισμού των γλωσσών, η γλώσσα υποβιβάζεται σε απλό

εργαλείο και δεν λειτουργεί ως προϊόν και ως φορέας πολιτισμού. Η διαπίστωση αυτή, σύμφωνα με τον Truchot (1999) θέτει μερικά χαρακτηριστικά ερωτήματα: «Θέλουμε, λοιπόν, το χρηματιστήριο να αντικαταστήσει τα κράτη; Θέλουμε το χρηματιστήριο να αντικαταστήσει τους πολίτες» (Truchot, 1999, σ. 970)

Παράλληλα, ωστόσο, διαπιστώσαμε ότι η θεσμική ευθύνη που έχει η Ε.Ε. να σέβεται τη γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία των πολιτών της μπορεί να γίνει πραγματικότητα. Αυτό θα συμβεί, αν προωθούνται γλωσσικές πολιτικές που σέβονται το δικαίωμά των πολιτών να μιλούν και να γράφουν στη γλώσσα τους και αν επεκταθεί συγχρόνως αυτό το δικαίωμα στις συναλλαγές των πολιτών με τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.. Επίσης, διαπιστώσαμε ότι η γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία στην ΕΕ προϋποθέτει τη θεσμική στήριξη της χρήσης περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών, ανεξάρτητα. αν οι γλώσσες αυτές είναι επίσημες ή όχι γλώσσες της Ε.Ε. και την προώθηση ενεργειών για την εκμάθηση γλωσσών ως μέσο ατομικής βελτίωσης των πολιτών της Ε.Ε. και ως κινητήρια δύναμη για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και ανάπτυξης σε όλη την οικονομία της Ε.Ε..⁴²

Μία επίσης σημαντική διαπίστωση που προέκυψε από τη μελέτη αυτή είναι ότι ο σεβασμός στη ετερότητα δεν είναι καθόλου αυτονόητος, όπως δείχνουν τα αυξανόμενα κρούσματα ξενοφοβίας και ρατσισμού, σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Για το λόγο αυτό, ο σεβασμός στην ετερότητα θα πρέπει να ξεκινήσει από το σεβασμό στη γλωσσική πολυμορφία. (Χαραλαμπίκη, 2009),.

Τέλος, διαπιστώσαμε ότι η πολυγλωσσία και η πολυπολιτισμικότητα είναι στενά συνδεδεμένες με την ίδια τη φύση της Ε.Ε., φιλοδοξία της οποίας υπήρξε εξ αρχής η σύγκλιση απόψεων, πολιτικών και πολιτισμών. Βασικό μέσο για την επίτευξη των στόχων αυτών, (όπως φαίνεται από την ανάλυση που προηγήθηκε) είναι ότι η συνύπαρξη των γλωσσών και των πολιτισμών στην Ε.Ε., καθώς η ευρωπαϊκή ταυτότητα δεν στηρίζεται σε μία, αλλά σε πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους γλώσσες και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Οφείλουμε και μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τη διαφορετικότητα αυτή ως μία θετική πρόκληση και ως πηγή διαφορετικών ερεθισμάτων και γνώσεων και όχι ως εμπόδιο ή παράγοντα αυξημένου κόστους

⁴² (http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/74/index_el.htm)

Καταλήγοντας, στην παρούσα διπλωματική εργασία μπορούμε να υποστηρίξουμε με σχετική ασφάλεια ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα επιτευχθεί μόνο, εάν διατηρηθεί και προαχθεί η γλωσσική πολυμορφία της Ευρώπης.

Στο πλαίσιο αυτό, όμως, επιβάλλεται η αποσαφήνιση της ευρωπαϊκής γλωσσικής πολιτικής ώστε να μα προσδιοριστούν συγκεκριμένα κριτήρια για δίκαιες εθνικές και υπερεθνικές, γλωσσικές πολιτικές, όπως επιβάλλεται και ο εντοπισμός των παραγόντων της ελεύθερης αγοράς, που ενισχύουν την κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας και δυο ή τριών ακόμη γλωσσών. Αυτό θα βοηθούσε στην προώθηση αντιηγεμονικών γλωσσικών δραστηριοτήτων, αλλά και στην υιοθέτηση ενός φάσματος πολιτικών που προωθούν την πολυγλωσσία,.

Επομένως, φαίνεται να είναι επιτακτική η ανάγκη μιας άλλης αντίληψης στη διαμόρφωση γλωσσικής πολιτικής στην Ε.Ε., ώστε να υπάρξει σεβασμός της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, η οποία ενώνει τους ανθρώπους και ανοίγει ο δρόμους για τη δημοκρατική και ειρηνική συνύπαρξη των λαών. Και μόνο μέσα από το σεβασμό της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις και τις κρίσεις της Ε.Ε. στον χώρο της γλωσσικής πολιτικής, ώστε, σύμφωνα με τον Truchot (1996, σ.34), να οικοδομηθεί μια Ευρώπη, με «ανθρώπινο πρόσωπο» ή σύμφωνα με το Χριστίδη (1999, σ. 95) να αναπτυχθεί ένας νέος ουμανισμός που θα στηρίζεται σε ένα ευρωπαϊκό «ήθος της επικοινωνίας» και «θα αντισταθεί στη γενική εμπορευματοποίηση και θα προωθήσει στο χώρο της γλώσσας και των γλωσσών εναλλακτικές προτάσεις». Στο πλαίσιο αυτό, είναι πιθανό να θέσουμε υπό αμφισβήτηση τη γλωσσική ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας και να συμβάλουμε σε μια πιο δίκαιη ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική

Με αυτές τις προϋποθέσεις, η γλωσσική-πολιτισμική ποικιλία των κρατών-μελών θα γίνει τελικά το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της ταυτότητας των μελλοντικών Ευρωπαίων. Με άλλα λόγια θα αυξηθεί η σημασία των γλωσσών και η πολυγλωσσία θα γίνει ένα βασικό χαρακτηριστικό της Ευρώπης και σημαντικός παράγοντας οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης για την Ε.Ε., ενώ ταυτόχρονα συνδέεται άμεσα με την μεγαλύτερη πολιτική σύγκλιση και ολοκλήρωση της Ευρώπης.

Το ΚΕΓ είναι από τις λίγες περιπτώσεις επίσημου φορέα που διείδε εγκαίρως τη σπουδαιότητα του ζητήματος της γλωσσικής κυριαρχίας στην νέα ιστορική ευρωπαϊκή πραγματικότητα και ανέλαβε μια σειρά από πρωτοβουλίες, με τις οποίες μπορεί να παρέχει ολοκληρωμένες προτάσεις σε θέματα γλώσσας και

γλωσσικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, το ΚΕΓ αντιμετωπίζει την ελληνική γλώσσα και τις εθνικές γλώσσες στη βάση μιας πολιτικής που υιοθετεί «τη μοναδικότητα της κάθε γλώσσας ως έκφρασης της ανθρώπινης υποκειμενικότητας, και την υπεράσπιση της ετερότητας» (Χριστίδη, 2001, σ. 125). Παράλληλα, έδωσε έμφαση στην ισότιμη μεταχείριση όλων γλωσσών και ιδιαίτερα των γλωσσικών μεταναστών, ώστε να καλλιεργηθεί κλίμα φιλίας ειρήνης και αρμονικής συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη και τους πολίτες των σύγχρονων κοινωνιών (Χριστίδης 2001α).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ammon, U. (1999). Κυρίαρχες και Κυριαρχούμενες Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.) «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Θεσσαλονίκη Μάρτιος 1997), 1ος τόμ., (σσ.250-272). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Anderson, B. (1991). *Φαντασιακές Κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. Μτφρ. Π. Χαντζαρούλα. Αθήνα: Νεφέλη, 1997.
- Ανδρουλάκης, Γ. (1999). Η Αμφισβήτηση της ηγεμονίας της γλώσσας υποδοχής από τη γλώσσα μετανάστευσης: Σχέσεις εύθραυστης ισορροπίας μεταξύ γαλλικής και ελληνικής στην επικοινωνία των Ελλήνων του Παρισιού. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.) «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Θεσσαλονίκη Μάρτιος 1997), 1ος τόμ., (σσ. 489-504), Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Bakhtin, M.M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays by M.M. Bakhtin*. Ed. M. Holquist, trans. C Emerson & M. Holquist. Austin: University of Texas Press.
- Bauer, W. M. & Gaskell, G. (2000). *Qualitative Researching with text, image and sound, A practical Handbook*. London: Sage Publications. Μεταίχμιο.
- Βέργη, Στ. (1996). Η έννοια της ισχυρής(ή ασθενούς) γλώσσας μετά από μια ολιστική προσέγγιση. Στο «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού. (Πρακτικά ημερίδας,